

staatsbosbeheer

Doelrealisatie 2010

Prestatieverantwoording aan het ministerie van
Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Missie Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer waarborgt de kwaliteit van een groene leefomgeving voor mens, plant en dier.

Inhoudsopgave

Doelrealisatie, resultaten van het gevoerde beheer	4
Areaal bos, natuur en landschap	4
Interne Kwaliteitscontrole	6
Realisatie doeltypen natuur	8
Realisatie recreatie	10
Ontwikkeling natuurkwaliteit	11
Ontwikkeling bos	13
Ontwikkeling Landschapsherstel	14
Ontwikkeling programma Jeugd	14
Ontwikkeling Strategische Dialoog Recreatie	15
Ontwikkeling Recreatie om de stad	15
Externe audits	16

Doelrealisatie, resultaten van het gevoerde beheer

Areaal bos, natuur en landschap

EHS

Van de 223.732 ha. ligt 16.838 ha. buiten de EHS. Daarbij is uitgegaan van de planologische EHS per 1-1-2011, zoals door de Provincies aangewezen. Eventuele wijzigingen in de toekomst als gevolg van een herijking zijn daarbij niet verwerkt.

Eind 2010 had Staatsbosbeheer 223.732 hectare aan bos, natuur en landschap in beheer. In tabel 1 is weergegeven hoe deze hectares zijn verdeeld over een 18-tal natuurtypen. Deze indeling volgt de nieuwe systematiek, de Index Natuur en Landschap. De landschapstypen L01, L02 en L03 zijn samengevoegd op regel 18, omdat eind 2009 voor deze afzonderlijke nieuwe landschapstypen geen areaalstand werd vastgesteld. Staatsbosbeheer heeft in 2009 een grootschalig project gestart om het beheerareaal te vertalen van de oude naar de nieuwe systematiek. Dit project, genaamd 'conversie', is in 2010 afgerond.

Tabel 1: Areaalstand Natuurtypen 2010

	Natuurbeheertypen	Hectaren		
		Jaarverslag eindstand 31-12-2009	Mutaties 2010 +/-	Jaarverslag eindstand 31-12-2010
N01	Grootschalige dynamische natuur	30.435	-6.226	24.209
N02	Rivieren	1.523	-726	797
N03	Beken en bronnen	68	39	107
N04	Stilstaande wateren	10.547	-1.701	8.846
N05	Moerassen	4.223	6.380	10.603
N06	Voedselarme venen en vochtige heiden	12.067	823	12.890
N07	Droge heiden	10.688	-404	10.284
N08	Open duinen	8.807	-33	8.774
N09	Schorren en kwelders	0	14	14
N10	Vochtige schraallanden	10.009	-2.033	7.976
N11	Droge schraalgraslanden	1.554	105	1.659
N12	Voedselrijke graslanden en akkers	29.600	1.860	31.460
N13	Vogelgraslanden	8.639	2.295	10.934
N14	Vochtige natuurbossen	12.206	-500	11.706
N15	Droge natuurbossen	15.828	2.171	17.999
N16	Bossen met productiefunctie	56.320	-2.110	54.210
N17	Cultuurhistorische bossen	926	562	1.488
18	Landschapselementen (L1 t/m L3)	8.408	1.368	9.776
TOTAAL HA natuurbeheertypen		221.847	1.885	223.732
99	Erfpacht en geen doelstelling natuur	36.850	-704	36.146
TOTAAL HECTAREN		258.696	1.182	259.878

De mutaties in de aantallen hectares per natuurtype hebben grotendeels te maken met administratieve correcties in deze conversie. In de Interne Kwaliteitscontrole wordt nog gewerkt met de oude indeling van doeltypen en subdoeltypen.

Areaal recreatie

Eind 2010 had Staatsbosbeheer 225.246 hectare met een doelstelling 'openluchtrecreatie' in beheer. In tabel 2a is weergegeven hoe deze hectares zijn verdeeld over vijf recreatietypen. Ons areaal voor openluchtrecreatie is iets groter dan dat met de doelstelling 'natuur, bos en landschap'. Staatsbosbeheer heeft namelijk diverse terreintypen in beheer die wel een recreatie-, maar geen natuurfunctie vervullen. Denk hierbij aan recreatieweiden, recreatiewegen, parkeerterreinen en kampeerterreinen.

Tabel 2a: Areaalstand recreatie 2010

	Recreatiebeheertypen	Hectaren		
		Jaarverslag eindstand 31-12-2009	Mutaties 2010 +/-	Jaarverslag eindstand 31-12-2010
R.0	Afgesloten natuurterrein	16.811	-1.660	15.151
R.1	Opengesteld, niveau beperkt	11.108	373	11.481
R.2	Opengesteld, niveau basis	83.447	5.149	88.596
R.3	Opengesteld, niveau plus	109.924	-2.140	107.784
R.4	Opengesteld RODS	2.023	57	2.080
R.5	Kampeerterreinen, NAC's en Speelbossen	128	26	154
TOTAAL HA DOELSTELLING RECREATIE		223.442	1.804	225.246
R.99	Erfpacht en geen doelstelling recreatie	35.254	-622	34.632
TOTAAL HECTAREN		258.696	3.472	259.878

Naast deze arealen, worden in tabel 2b de aantallen vermeld van enkele specifieke recreatievoorzieningen, waarvoor het ministerie van EL&I aparte prestatieafspraken maakt met Staatsbosbeheer.

Tabel 2b: Aantallen recreatievoorzieningen 2010

	Recreatiebeheertypen	Aantallen		
		Jaarverslag eindstand 31-12-2009	Mutaties 2010 +/-	Jaarverslag eindstand 31-12-2010
5.1	Natuurkampeertreinen	41	-4	37
5.2	Groepskampeertreinen	7	-1	6
5.3	Natuuractiviteitencentrum	9	0	9
5.4	Speelbos	4	0	4

Interne Kwaliteitscontrole

Elk jaar beoordeelt Staatsbosbeheer ongeveer 10% van zijn totale beheer-areaal. Met deze Interne Kwaliteitscontrole (IK) geven we antwoord op de vraag of Staatsbosbeheer de voor de terreinen opgestelde beheerdoelen heeft gehaald. Om de beheerdoelen controleerbaar en vergelijkbaar te maken is in overleg met de opdrachtgever, het ministerie van EL&I afgesproken de verantwoording te baseren op de systematiek van doeltypen en subdoeltypen en nog niet op basis van de Index.

De interne kwaliteitsbeoordelingen per gebied geven inzicht in twee zaken. Ze wijzen uit of Staatsbosbeheer de geplande doeltypen ter plaatse heeft gerealiseerd. Hiertoe vergelijken we de huidige situatie in het beheergebied met de geplande doeltypen, zoals die tien jaar geleden in de uitwerkingsplannen van de beheereenheden zijn vastgelegd. Tijdens de kwaliteitsbeoordeling wordt vastgesteld of voldaan wordt aan de minimumeisen van het geplande doeltypen. Indien dit niet het geval is, wordt gerapporteerd welk doeltypen ter plaatse wel gerealiseerd is. Daarnaast beoordelen we de ontwikkeling van de natuurwaarden in de terreinen: is de kwaliteit van de natuur toegenomen, gelijk gebleven of afgenomen? Het toetsen van huidige aanwezige natuurkwaliteit in het veld aan de omschreven uitgangssituatie van tien jaar geleden levert hier het antwoord op.

In 2010 is 18.970 hectare beoordeeld, dat is ongeveer 8,5% van het totale beheerareaal. In tabel 3 staat een overzicht van alle objecten uit de Interne Kwaliteitscontrole van dit jaar.

Tabel 3: Objecten binnen de Interne Kwaliteitscontrole

nr	Object	oppervlakte hectare
	Zuid	2189
1	Gewande	86
2	Haagse Beemden	153
3	Keent en Reek	127
4	Kop van Zuid (Schouwen)	853
5	Makken	129
6	Oeffelter Meent	131
7	Waterbloem	710
	Oost	6281
8	Bathmense broek	10
9	Daarle - le	154
10	De Borkeld	543
11	Drutense en Deestsewaard	248
12	Enterven	30
13	Epe	11
14	Heerde	57
15	IJsselwaarden Noordwest	156
16	IJsselwaarden Zuidwest	502
17	Luttenberg - le	41
18	Luttenbergerven	47
19	Nijbroek	35
20	Nijendal	205
21	Oldebroek	16
22	Oosterwolde	255
23	Twello	36
24	Weerribben	3384
25	Zwolse Bos	551
	West	2000
26	Amerongse Bovenpolder en De Waarden	293
27	Braassemermeer	117
28	De Kreupel	73
29	De Ven	32
30	Geerpolder	62
31	Ham en Crommenije	77
32	Kagerplassen	84
33	Krommenieërwoodpolder	84
34	Mijzenpolder	239
35	Onderdijk (Vooroever)	103
36	Oude en Nieuwe land van Texel	677
37	Westwouderpolder	159
	Noord	8500
38	De Mieden, Emmerdennen en Valtherbos	841
39	Drentsche A - Zuid	1928
40	Eiland van Winschoten	1956
41	Gaasterland	721
42	Lytse Marren, Fluessen, Gouden Boaiem	882
43	Noordbargerbos, Landschapselementen Emmen	1113
44	Twijtel en Jubbega	490
45	Westerveld	569
	TOTAAL OPPERVLAKTE IK's	18970
	Doelstellingsgericht areaal Natuur, bos, landschap 31-12-2010	223732
	Percentage beheersareaal beoordeeld	8,5%

Realisatie doeltypen natuur

Bij de Interne Kwaliteitscontrole van 2010 wordt uitgegaan van de systematiek van natuurdoeltypen en niet van de nieuwe systematiek van de Index. De realisatie wordt immers beoordeeld op basis van de beheerplanning van 10 jaar geleden, die in de oude natuurdoeltypen werd opgesteld. Van alle geplande doeltypen die aan deze geëvalueerde 18.970 hectare gekoppeld zijn, blijkt 78% gerealiseerd. In de opdracht van het huidige ministerie van EL&I is vastgelegd dat we de prestatieafspraken hebben gehaald als we minimaal 80% van onze geplande doelen realiseren. Aan deze afspraak is net niet voldaan. In tabel 4 wordt ingegaan op de oorzaken.

In deze tabel vallen een aantal zaken op.

- De verschillende soorten schrale graslanden (doeltype 8, 9 en 10) zijn voor een zeer groot deel gerealiseerd. Het in stand houden van dit soort schrale, soortenrijke vegetaties vergt veel inzet en kunde van het beheer en mag gezien worden als een goed resultaat.
- De verschillende soorten heide en hoogvenen (doeltype 5 en 6) kennen een opvallend lage realisatiegraad. De niet gerealiseerde hectares droge heide (doeltype 6) liggen grotendeels in object De Borkeld, een bos- en heide terrein in Overijssel. Vergrassing en verruiging van de vegetatie zijn voor een groot deel debet aan het niet realiseren van dit doeltype. Deze vergrassing en verruiging wordt veroorzaakt door een ongunstige waterstand en de grote hoeveelheid voedingsstoffen in de bodem en de atmosfeer. In hetzelfde gebied zijn ook een aantal hectares niet gerealiseerd hoogveen te vinden. Voor dit subdoeltype kunnen de randvoorwaarden vooralsnog niet worden gerealiseerd. Ook hier worden vermessing en verdroging als oorzaak genoemd.
- Van doeltype 12 (kleinschalig (begeleid) natuurlijke eenheid) is slechts 12% van de geplande oppervlakte in het veld gerealiseerd. Een voorbeeld van dit doeltype is het 'Eiland van Winschoten'. Hier is meer dan 200 hectare van doeltype 12 niet gerealiseerd. Dit gebied is nog in ontwikkeling. Er is een opgaande lijn te zien in de vegetatieontwikkeling. Het lijkt hier een kwestie van tijd om aan de kwaliteitsnormen te voldoen.
- Van doeltype 18 (landschapselementen met natuurfunctie) voldoet maar 7% aan de kwaliteitsnorm. De landschapselementen (houtwallen, elzensingels, struweelhagen, etc.) zijn wel aanwezig, maar de ondergroei bestaat uit een beperkt aantal algemene soorten en voldoet voor het merendeel niet aan de gestelde kwaliteitsnormen ten aanzien van de vegetatie.

Tabel 4: Geplande en gerealiseerde hectares bos, natuur en landschap

	Doeltypen (oude indeling)	Totaal gepland	Totaal gerealiseerd			
			ja	nee	onbekend	% ja
Dt 1	nagenoeg natuurlijke eenheid					
Dt 2	begeleid natuurlijke eenheid					
Dt 3	bosgemeenschap	1935	1631	301	3	84
Dt 4	bosvervangingsgemeenschap	357	352	4	0	99
Dt 5	natte heide, hoogveen, natte duinvalleien	265	112	153	0	42
Dt 6	droge heide en duinen	1520	653	496	371	43
Dt 7	verlandingsvegetaties	364	252	109	20	69
Dt 8	moerashooiland	444	443	1	0	100
Dt 9	bloemrijk grasland, droog schraalgrasland	3780	3077	648	53	81
Dt 10	vochtig schraalgrasland	1139	1049	90	0	92
Dt 11	open water met functie natuur	382	344	34	4	90
Dt 12	kleinschalig (begeleid) natuurlijke eenheid	1223	228	887	109	19
Dt 13	multifunctioneel bos	3473	3078	390	5	89
Dt 14	rietland	1023	1023	0	0	100
Dt 15	weidevogelgrasland	1075	1054	9	12	98
Dt 16	akker	51	35	16	0	68
Dt 17	open water multifunctioneel	615	397	0	219	64
Dt 18	landschapselementen met natuurfunctie	103	7	96	0	7
Dt 19	korte vegetaties	459	337	117	5	73
Dt 20	overige landschappelijke elementen	762	715	61	0	94
Totaal		18970	14787	3412	801	78

Oorzaken niet realiseren geplande doeltypen

Voor 22% van het beoordeelde beheerareaal in deze steekproef zijn de geplande doeltypen, na een ontwikkelperiode van tien jaar, (nog) niet aanwezig in het veld. In tabel 5 zijn de oorzaken hierachter aangeven. De belangrijkste oorzaken zijn:

- planning niet juist/onvoldoende
- planningstermijn nog niet verstreken

Voor zover een onvoldoende of onjuiste planning de oorzaak is, moeten we de hand in eigen boezem steken. Staatsbosbeheer heeft de ontwikkelingsmogelijkheden van een bepaald terrein in een periode van 10 jaar dan niet goed ingeschat. Dit speelt bijvoorbeeld bij de Oeffelter Meent (vlakbij Boxmeer aan de Maas). Hier is ongeveer 100 hectare glanshaverhooiland niet gerealiseerd na de ontwikkelperiode van 10 jaar. De gekozen beheermethoden hebben (nog) niet het gewenste resultaat opgeleverd. Gelukkig ontwikkelt het gebied zich wel in de richting van de gewenste vegetatie.

Als de planningstermijn nog niet verstreken is, zijn de doelen soms nog niet gehaald. Vaak hangt dit samen met een onvoldoende of onjuiste planning. Een voorbeeld is de Drentsche Aa Zuid. Hier ligt bijna 150 hectare nog te realiseren kamgras- en zilverschoongraslanden, waar vanuit financiële beperkingen niet voor het optimale beheer (maaien en afvoeren) is gekozen. Dit relatief dure beheer is vervangen door het goedkopere begrazen.

De consequentie is, dat de ontwikkeling naar een kamgras- en zilverschoon-grasland trager verloopt. Door eerder te evalueren, weten we dat op tijd en kunnen we corrigeren.

Tabel 5: Oorzaken van het niet realiseren van geplande doeltypen

Code	Oorzaak	percentage
10	Beheer anders/onvoldoende	7
20	Externe belangenbehartiging anders/onvoldoende	0
30	Planning niet juist/onvoldoende	41
40	Planningstermijn nog niet verstreken	28
50	Verdroging, verzuring, vermesting	6
60	Onvoldoende toepassing instrumentarium door derden	0
70	Versnippering	3
80	Veranderde recreatieve behoefte	0
90	Overige	15
Totaal		100

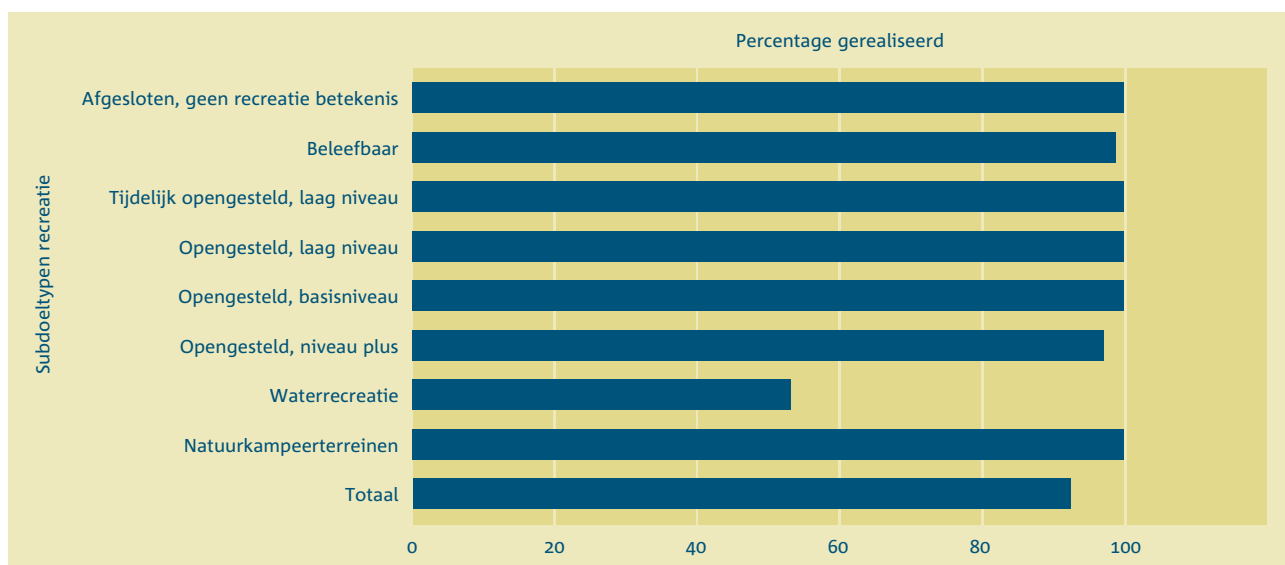
Realisatie recreatie

In de meeste beoordeelde beheerobjecten is ook de doelrealisatie voor de functie 'openluchtrecreatie' onderzocht. In totaal is 13.289 hectare onderworpen aan Interne Kwaliteitsbeoordeling 'Recreatie'. In verslagjaar 2010 zijn op 93% van het onderzochte beheersareaal recreatie de doelstellingen van het recreatiebeheer gerealiseerd, zie tabel 6.

Van het onderzochte areaal viel 27% onder het type 'opengesteld laag niveau', 26% onder 'opengesteld basisniveau', 19% onder 'opengesteld plus'. 'Tijdelijk opengesteld' was 12%. Van het beoordeelde areaal viel 10% onder beleefbaar. Slechts 16 hectare van het geëvalueerde areaal viel dit jaar onder 'afgesloten, geen recreatieve betekenis', dat is een tiende procent. Daarmee ligt de openstelling van de beoordeelde terreinen op bijna 100%.

De 12% tijdelijk opengesteld terrein bestaat vooral uit 'de Mieden'. Dit is een recreatiegebied van 840 hectare, dat gedeeltelijk is afgesloten in het broedseizoen. Een ander deel van het gebied, zoals het speelbos, is wel jaarrond opengesteld. De openstellingregeling van het hele gebied zullen we opnieuw onder de loep nemen.

Tabel 6: Percentage gerealiseerd per subdoeltype

Ontwikkeling natuurkwaliteit

Bij de Interne Kwaliteitscontrole bekijkt Staatsbosbeheer in hoeverre geplande doeltypen zijn gerealiseerd en in hoeverre de natuurkwaliteit binnen de terreinen is ontwikkeld. De beoordeling van deze natuurkwaliteit rust op twee pijlers: de vegetatieontwikkeling en de broedvogelontwikkeling. Daarbij kunnen zich binnen een periode van tien jaar de volgende ontwikkelingen voordoen:

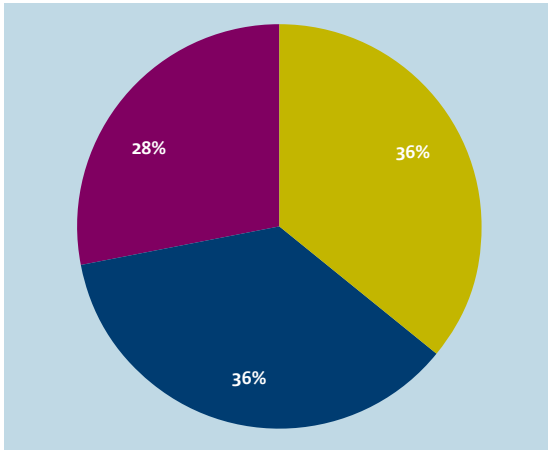
- de vegetatie- of broedvogelontwikkeling gaat in de richting van de eisen bij het gepland doeltype;
- de vegetatie- of broedvogelontwikkeling vertoont vooruitgang noch achteruitgang;
- de vegetatie- of broedvogelontwikkeling brengt realisatie van een gepland doeltype verder buiten bereik.

Sinds 2003 staat in de verslagen 'Doelrealisatie' een optelsom van de cijfers over de ontwikkeling van de natuurkwaliteit over de afgelopen jaren. Al die cijfers samen geven een trend van de ontwikkeling van de natuurkwaliteit over de acht jaren van 2003 tot en met 2010. Deze trend is opgebouwd uit de beoordeling van steeds andere gebieden, aangezien de Interne Kwaliteitscontrole elk jaar een ander tiende deel van ons areaal in ogenschouw neemt. Dat maakt het lastig om precieze oorzaken voor de trend aan te wijzen.

Broedvogels

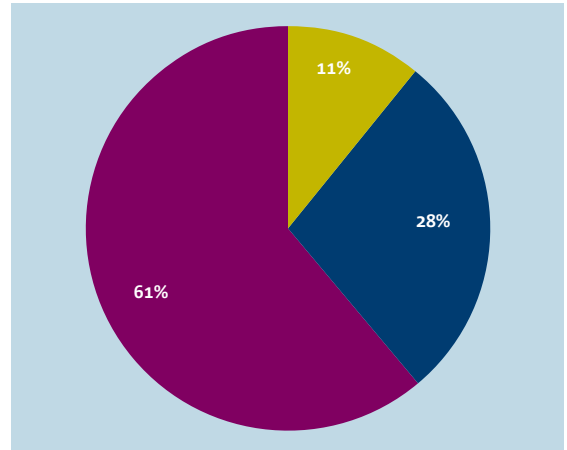
Het beeld van de ontwikkeling van de broedvogelpopulaties in onze terreinen is dat grofweg in een derde van de terreinen de broedvogelpopulatie is toegenomen, in een derde gelijk gebleven is en in een derde is afgenomen. Dit beeld is de laatste jaren vrij stabiel.

Tabel 6: Broedvogels 2003-2010

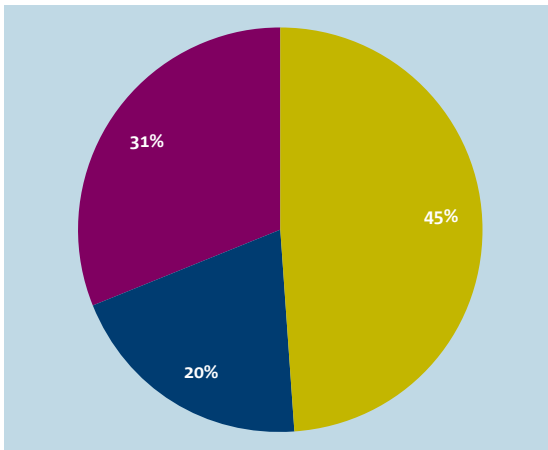
vooruit gelijk achteruit

Weidevogels 2003-2010

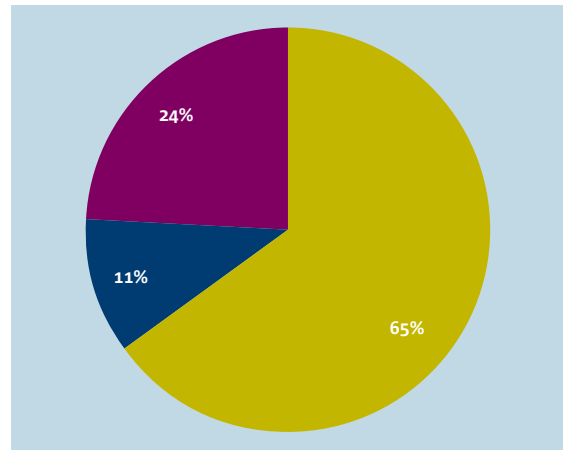
vooruit gelijk achteruit

Broedvogels in bos 2003-2010

vooruit gelijk achteruit

Broedvogels in bos 2010

toegenomen stabiel of onzekere trend afgenomen

De aantallen broedende weidevogels laten een dalende trend zien in de terreinen van Staatsbosbeheer. In de periode 2003-2010 is nu bijna 5400 hectare weidevogelgrasland onder de loep genomen. Ongeveer 60% van dit aantal hectares vertoont daarbij een dalende trend, ondanks een periode van tien jaar aan beheerinspanningen. Deze 5400 hectare behoren alle tot de weidevogelreservaten van Nederland. Het toevoegen van de cijfers uit deze Interne Kwaliteitscontrole aan de cijfers van de voorgaande jaren maakt de negatieve trend wat minder sterk. Dit komt doordat in de Interne Kwaliteitscontrole van 2010 een aantal van de beste weidevogelreservaten van Nederland onder de loep is genomen, waar gemiddeld genomen de ontwikkelingen vrij stabiel zijn.

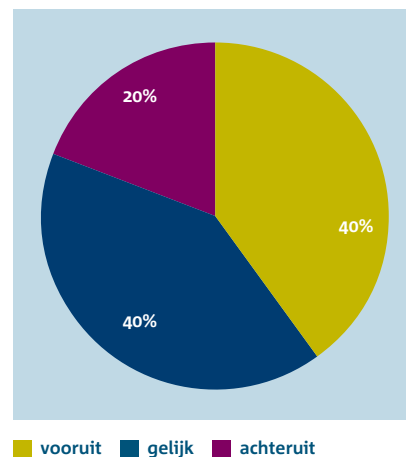
De ontwikkeling van de broedvogelpopulaties in onze bossen geeft een tamelijk positief beeld. In bijna de helft de terreinen nemen de aantallen broedvogels toe. In een derde van de terreinen is sprake van dalende aantallen broedvogels. Wanneer we alleen kijken naar de ontwikkeling in 2010, dan is het beeld nog positiever. Dit kan een gevolg zijn van het ouder wor-

den van het bos, waar vooral de holenbroeders van profiteren. Een andere oorzaak kan de omgeving zijn. De bosjes en bossen liggen vaak geïsoleerd in een agrarische omgeving waardoor ze een grote aantrekkingskracht hebben op broedvogels uit de streek.

Vegetaties

De vegetatieontwikkeling in de terreinen van Staatsbosbeheer laat een gemengd beeld zien. In 40% van alle terreinen die in de periode 2003-2010 aan een Interne Kwaliteitscontrole zijn onderworpen heeft de vegetatie zich goed ontwikkeld. In 41% van de terreinen is de kwaliteit van de vegetatie gelijk gebleven, in 19% is de kwaliteit afgenomen. De toevoeging van de cijfers uit de huidige Interne Kwaliteitscontrole aan de meerjarige cijfers die al bekend waren, verandert dit beeld nauwelijks. In de periode is 2003-2010 is bijna 73.000 hectare onder de loep genomen. Tien jaar beheer heeft dus op ongeveer 42.000 hectare niet tot een verbetering geleid. Verder is voor 10% van het onderzochte areaal in deze Interne Kwaliteitscontrole de vegetatieontwikkeling onbekend. Veelal is geen recente vegetatiekartering uitgevoerd, zodat er geen vergelijking mogelijk is.

Vegetatieontwikkeling 2003-2010

Ontwikkeling bos

Met ingang van 2009 wordt bij de planning van beheer gewerkt met de nieuwe natuurtypen. In deze typologie worden tot het bosareaal gerekend: de natuurtypen bos (N14, N15), bos met productiefunctie (N16) en cultuurhistorische bossen (N17). In het afgelopen jaar is dit areaal toegenomen van 85.280 tot 85.403 ha. In ongeveer 63% hiervan wordt doelmatig hout geproduceerd en geoogst. Daarnaast is er nog bijna 5700 ha aan landschappelijke bossingels en bosjes (L01).

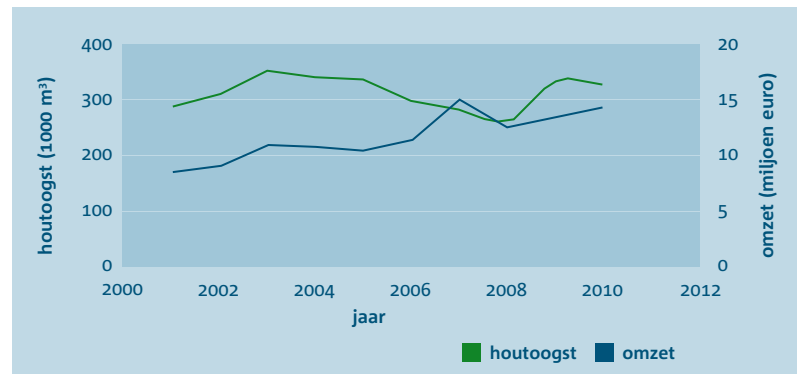
Binnen het bos met productiefunctie worden in de Interne Kwaliteitscontrole de houtproductie- en de natuurfunctie apart beoordeeld. In 89% is aan de geplande natuurfunctie voldaan en in 96% aan de geplande houtproductiefunctie.

Duurzame grondstoffen en producten uit de natuur

De bossen van Staatsbosbeheer leveren een belangrijke bijdrage aan een duurzamere samenleving, naast uiteraard het ontwikkelen van natuur- en recreatieve waarden. In een aanzienlijk deel van de terreinen van Staatsbosbeheer oogsten we hout of andere biomassa als hoofd- of bijproduct van ons beheer. We zijn zeer actief in de ontwikkelingen in deze (nieuwe) markt om enerzijds de beheerlasten te verlagen en de financiële basis onder het beheer te verbreden en anderzijds de maatschappelijke bijdrage in de vorm van duurzame grondstoffen te verhogen.

In 2010 is in totaal 331.800 m³ hout geoogst. Het 5-jarige gemiddelde van 303.000 m³ is in lijn met de afspraken met het Ministerie van EL&I om 70% van de bijgroei te oogsten.

Tabel 7: Rondhout exclusief biomassa

Ontwikkeling Landschapsherstel

Het budget voor landschapsherstel bedroeg in het totaal 1 miljoen euro voor 2 jaar. De uitvoering startte in 2009 en is afgerond in 2010. Dit bedrag is besteed aan 10 projecten van uiteenlopende aard en op verschillende schaalniveaus. Een voorbeeld is het project Heuvelland, waar gewerkt is aan landschapselementen die kenmerkend zijn voor Zuid-Limburg, zoals hoogstamboomgaarden, groeves en grubben. De werkzaamheden omvatten bijvoorbeeld: bosrandenbeheer, onderhoud graftbeplantingen, hakhoutbeheer, afbreken en herplaatsen van veerasters, afzetten van oude hagen van meidoorn en haagbeuk, inboet van meidoornscheerhagen en aanplanten van autochtone fruitboomrassen. Van heel andere aard en schaal is het herstel van de buitenplaats Elswout. Hier werd zowel gewerkt aan het restaureren van rijksmonumentale bouwwerken, als het onderhoud aan de tuin.

In 2010 zijn gesprekken gevoerd over meerjarige financiering, zodat ook complexere projecten opgepakt kunnen worden. In de nazomer is voor het ministerie van EL&I een excursie georganiseerd om het effect van landschapsherstel en de samenwerking in de streek te laten zien.

Ontwikkeling programma Jeugd

Staatsbosbeheer heeft nadrukkelijk voor de doelgroep jeugd gekozen. Onze ambitie was om vanaf 2012 jaarlijks 30% van het totale aantal jongeren in Nederland tussen de vier en achttien jaar te ontvangen in onze gebieden. Dat zijn circa 1.200.000 jonge bezoekers. Het programma sluit goed aan bij het beleid en de maatschappelijke behoefte. Eind 2010 is een voortgangsrapportage uitgebracht. Deze rapportage evalueert de periode 2008-2010. Hierin is beschreven hoe Staatsbosbeheer het reguliere werk aan het thema jeugd heeft gekoppeld, maar ook dat de ambitie naar beneden bijgesteld moet worden, omdat er geen extra financiering meer is. Het aantal jonge bezoekers op termijn wordt nu op 20% geschat.

Bij de start van het programma trok Staatsbosbeheer iets meer dan 200.000 jeugdigen. In 2010 waren het er 50.000 meer. Er is een registratiesysteem

ingevoerd en de respons van boswachters en veldmedewerkers zit op 80%. Staatsbosbeheer werkt met twee producten: speelbossen en vrij spelen locaties. Staatsbosbeheer had de ambitie om in 2014 een half procent en in 2018 één procent van de terreinen in te richten voor deze producten, Als gevolg van de bezuinigingen wordt nu vooral ingezet op het goedkopere vrij spelen. Deze locaties hebben een veel lager voorziening niveau, waardoor minder kinderen worden verwacht.

Ontwikkeling Strategische Dialoog Recreatie

De Minister van EL&I heeft in juni 2010 de beleidsbrief “Genieten van Buiten” naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin zijn de voornemens op het gebied van recreatie verwoord. De inspanningen van Staatsbosbeheer op het gebied van recreatie zijn in ruime mate in de brief opgenomen. Daarnaast brengen we onze kennis en kunde in bij het verder ontwikkelen van de Toekomstagenda Vrije Tijd en Toerisme 2011-2016, zowel op het niveau van de Stuurgroep, als het “Smaakmakeroverleg”.

De beleidswens om meer vraaggericht en in samenwerking met ondernemers aan de slag te gaan, brengen we al in de praktijk. Samen werken we aan het versterken van recreatief ondernemerschap. We hebben zitting in de Raad van Advies van de STIRR en dragen gebiedsgericht bij aan de ontwikkeling van regionale beeldverhalen. Een mooi voorbeeld van regionale samenwerking is de ‘Kop van Schouwen’, met als resultaat in 2010 de aanleg van nieuwe fietsroutes, de opening van een uitkijkpunt en de inrichting van enkele poorten tot het gebied. Hier is intensief samengewerkt met provincie, gemeenten, RECROON en Natuurmonumenten.

Ontwikkeling Recreatie om de stad

In het derde jaar van het RodS programma zijn volgens planning beheer en onderhoud van bestaande voorzieningen geïntensiveerd. Inspelend op de toenemende vraag zijn gebruiksmogelijkheden en activiteiten vanuit gastheerschap verbreed in de drie etalagegebieden (Diemberbos, Gagelbos, Balij/Bieslandse bos). Zo is in het Diemberbos de eerste fase herinrichting opgeleverd met nieuwe verbeterde paden, speelbos en routeverbindingen naar Amsterdam Zuidoost. Het Gagelbos bij Utrecht kent vergelijkbare verbeteringen en daarnaast is de aanleg van een speelroute gestart, met een aansluiting op de wijk Overvecht.

Het programma werkt vanuit een vraaggerichte benadering. Gebruikers en omwonenden hebben een flinke inbreng in projecten via actieve participatiegroepen. Er wordt ervaring opgedaan met alternatieve vormen van participatie, waarin het feitelijke gebruik van het gebied en het initiatief van gebruikers centraal staat. In het Gagelbos werpt dit eerste vruchten af (o.a. burgerinitiatief kindervakantiespelen, ontstemmingsplan Gagelbos). Deze aanpak wil Staatsbosbeheer verder doorontwikkelen. Naast het betrekken van gebruikers, is een proces gestart met ondernemers om terreinen geza-

menlijk verder te ontwikkelen. In de volgende stap worden private partijen uitgenodigd om concrete plannen en businesscases te leveren.

Parallel aan de ontwikkeling van de RodS gebieden zijn publieksactiviteiten voor, met en door omwonenden en gebruikers georganiseerd. Zo was er de Dag van het Park, met organisaties en inwoners uit Overvecht, een Avatar-boomplantactie met Stichting wAarde en stadsjongeren, het Theater Bieslandse bos met gezelschap Artoloco en participatie van amateurgezelschap uit Ypenburg.

Voor 2010 waren twee scenario's opgesteld, uitgaande van een beschikbaar budget van twee of vier miljoen. Voorzichtigheidshalve werd gestart met een klein budget. In het voorjaar kwam het budget van vier miljoen beschikbaar, maar in het najaar werd in het regeerakkoord de afbouw van het budget voor RodS opgenomen. In het afgelopen jaar zijn afspraken gemaakt én verplichtingen aangegaan met een reeks gemeenten en betrokken provincies over het gezamenlijk initiëren en financieren van projecten. Totaal is binnen het programma ruim 3 miljoen aan externe financiering georganiseerd. Een aantal onderdelen daarvan kan niet meer worden stopgezet. In de etalagegebieden wordt het gastheerschap op niveau gehouden "zo lang de financiële situatie dat toelaat." Wel is besloten tot de afbouw van het programmateam van Staatsbosbeheer.

Externe audits

Naast de interne Kwaliteitscontrole (IK) is er een externe kwaliteitscontrole in de vorm van externe audits. Deze audits garanderen de juistheid en betrouwbaarheid van onze Interne Kwaliteitsbeoordeling. Hierbij beoordelen deskundigen van buiten Staatsbosbeheer het terreinbeheer en de conclusies van de IK van een beheersgebied. Omdat de gebieden elk specifieke waarden en problemen hebben, worden per gebied auditoren geselecteerd. Deze auditoren zijn met hun kennis toegesneden op de gebiedskenmerken van de beheerseenheid die ze bezoeken. In het gebied vergelijken ze de IK van Staatsbosbeheer met hun eigen visie en ervaring. Per beheersgebied komt een apart rapport met bevindingen en aanbevelingen. De aanbevelingen hebben betrekking op de werkwijze van Staatsbosbeheer als organisatie en geven daarnaast verbeterpunten voor het beheer. In 2010 zijn vier van zulke externe audits uitgevoerd met betrekking tot interne evaluaties die plaatsvonden in 2009. De beheersobjecten, die tijdens deze audit van 2010 intensief werden beoordeeld zijn:

- Hogeland Noord
- Oostelijke IJsseluitwaarden
- Voorne-Putten
- Mastbos

De auditoren bevestigen de beelden die Staatsbosbeheer zelf in 2009 had geschetst van de gebieden. De IK's zijn goed uitgevoerd. Wel wordt de methodiek op de korrel genomen. Er wordt gewaarschuwd voor teveel detail in de informatie en het doorschieten in getallen. In 2009 werd al gesteld dat gedetailleerde informatie verdwijnt door de macht van het

getal. Bij de evaluaties van dit jaar lijkt vooral planmatig procesgericht beheer zich minder goed te verhouden tot het vastleggen in doeltypen. In twee externe auditrapporten wordt expliciet aandacht gevraagd voor procesgericht beheer. De auditoren stellen voor om bij de evaluatie van dit type terreinbeheer te werken met visitatiegroepen. Een minder op getallen gerichte benadering wordt in een rapport mooi verwoord als: “verschuif het kwaliteitsoordeel van controleren naar faciliteren”.

In de externe auditrapporten 2010 zijn aanbevelingen gedaan. De hoofdlijn per gebied wordt hieronder aangegeven.

In Hogeland Noord (regio Noord) liggen de terreinen er over het algemeen goed bij. Kenmerkend voor dit gebied is de kleinschaligheid en de verscheidenheid in terreintypen: van bos en moeras tot boomgaarden en open water. Er liggen kansen open voor het ontwikkelen van zoomvegetaties aan de bosranden. Dat creëert een prima habitat voor vogels en insecten. Bij de graslandpercelen is een duidelijke keuze nodig tussen botanisch beheer of weidevogelbeheer. De kleinschaligheid en verspreide ligging leiden tot duur beheer. Grote delen van dit gebied hebben een recreatieve functie voor de lokale bevolking. Daarnaast is het rijk aan cultuurhistorische elementen. De auditoren raden aan om die elementen beter te ontsluiten om de aantrekkelijkheid voor toeristen te vergroten. Zij wensen meer aandacht voor cultuurhistorisch beheer en visievorming over ruilverkavelingselementen. De auditoren adviseren daarom een landschapsplan te maken. Ten slotte concluderen de auditoren dat de samenwerking met externe partijen, waarvan er in dit gebied veel zijn, over het algemeen goed is. Het opstellen van meerjarige uitvoeringsplannen helpt bij het duidelijker aansturen van werkzaamheden die vrijwilligers en SBNL uitvoeren.

Kenmerkend voor de Oostelijke IJsselwaterwaarden (regio Oost) zijn de sterk wisselende waterstanden die grote invloed hebben op flora en fauna. Het gebied kent een grote variatie aan vegetatietypen met natuurlijke grassen en is rijk aan doortrekkende, overwinterende en broedende vogels. Staatsbosbeheer streeft in dit gebied naar grootschalige procesgestuurde natuur. De auditoren vinden dit een logische keuze, maar raden aan dit idee meer in praktijk te brengen. De huidige doeltypen benadering werkt een versnipperd beheer in de hand. Zij raden jaarrondbegrazing aan, waardoor in de winter ook ruigtes worden gegeten. De komende jaren worden een groot aantal projecten in het gebied uitgevoerd. Actieve samenwerking met bijvoorbeeld Rijkswaterstaat, de Provincies en Dienst Landelijk gebied is noodzakelijk om aandacht te vragen voor de landschapsecologische kwaliteit van inrichtingsplannen. De auditoren concluderen verder dat het reguliere terreinbeheer in dit gebied in het algemeen goed verloopt. Ze vinden echter dat de gastvrijheid van Staatsbosbeheer beter kan door verzorgde entrees te creëren en een ruimere openstelling van terreinen na te streven. De ongerepte uitstraling van het gebied kan sterker worden door het verwijderen van rasters, paaltjesroutes en verbodsbordjes. Het gebied is dan aantrekkelijk voor een ander type recreant, de wilderniszoeker.

Voorne-Putten (regio West) beschikt in de ogen van de auditoren nationaal

gezien niet over zeer bijzondere natuurwaarden. Een uitzondering hierop vormt de 'Beerenplaat', een zoetwatergetijdegebied met vochtig alluviaal natuurbos, één van de weinige in West-Europa. De auditoren vinden het jammer dat het feitelijk beheer van de 'Beerenplaat' niet volgens de Natura 2000 doelstellingen plaatsvindt. Hierdoor krijgt de bescherming van de Noordse woelmuis nauwelijks aandacht. Hoewel het beheer in Voorne-Putten voldoet aan de ondergrenzen van de bedrijfssturingssystematiek en de verschillende belangengroepen over het algemeen tevreden zijn, vinden de auditoren het ambitieniveau van het gerealiseerde terreinbeheer niet hoog. Het recreatieve voorzieningenniveau in het gebied is hoog, maar kleinschalig. Er wordt geadviseerd te extensiveren en aansluiting te zoeken bij regionale recreatieve netwerken. Ten slotte zou een intensivering van de, overigens als overwegend positief ervaren, externe relaties een positieve bijdrage kunnen leveren aan de onderlinge samenwerking en afstemming.

Het Mastbos (regio Zuid) is een oud baroniebos en één van de oudste bossen van Nederland. Het heeft een belangrijke recreatieve functie voor dagjesmensen uit Breda en omgeving. Het recreatieve aanbod is groot en wordt gewaardeerd. Het kan nog beter worden door het aangrenzende Markdal aan te haken met een aantal recreatieve oversteekplaatsen. De Kogelvanger, een oud defensieterrein, is kwetsbaar maar kan via een wandelpad opengesteld worden, als honden maar geweerd worden. Hoewel er een tekort is aan parkeerplaatsen in het Mastbos, zien de auditoren liever dat onderzocht wordt of gebruik gemaakt kan worden van nabijgelegen parkeerplaatsen van andere organisaties dan dat er extra parkeerplaatsen worden aangelegd in het object. Het bos zelf is goed ontwikkeld, maar ecologische processen gaan nou eenmaal langzaam. Aangeraden wordt de boomsoortensamenstelling te sturen via periodiek gematigd dunnen, in plaats van het vlaktegewijze omvormen. Het is raadzaam om een plan op te stellen voor de bosverjonging.

Staatsbosbeheer
Princenhof Park 1
3972 NG Driebergen
www.staatsbosbeheer.nl

Doelrealisatie is het verantwoordingsdocument over het prestatiecontract dat Staatsbosbeheer jaarlijks met de ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) sluit op basis van een offerte. Het beschrijft de mate waarin geplande doelen zijn gerealiseerd door Staatsbosbeheer. Daarnaast worden er effecten van het beheer door Staatsbosbeheer aangegeven. De informatie betreft onder meer het aantal beheerde hectares per doeltype natuur en recreatie, en activiteiten ter verbetering van de relatie tussen Staatsbosbeheer en de samenleving. Doelrealisatie is openbaar, maar primair bedoeld voor het ministerie van EL&I.